

De Heraut

Van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 13 November 1910. N°. 1715.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor België per jaar / 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers / —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer / —.20. Aanvragen en vermelding van liefdagen / —.12 per regel.

Pro Rege.

DERDE REEKS. (Zevende gedeelte).
Het Koningschap van Christus en de Kunst.

V.
ONS SCHOONHEIDSBESEF.

En ik zeg u, dat ik van nu aan niet zal drinken van deze vrucht des wijnstoks, tot op dien dag, wanneer ik met u die nieuw sal drinken in het koninkrijk mijns Vaders.
Matth. 26: 29.

De drang naar het Schoone is ons dan ook niet uit de natuur toegelopen, maar uit wat God als aanleg in ons schiep en door inspiratie in ons opwekt. Hiermede is niet ontkend, dat het natuurschoon hierbij niet kan werken, maar zelfs in zwakken vorm kan toch nooit gezegd, dat we aan de natuur ons schoonheidsbesef danken. Zelfs zouden we zonder dit eigen, ons ingeprent schoonheidsbesef niet weten wat natuurschoon was. Altoos moet deswege aan onze gewaarwording van het Schoone een zelfstandig karakter worden toegekend. Dit komt vooral sterk uit, zoo we letten op het hooger Schoon, dat ons in de heerlijkheid wordt aangekondigd. Hieruit toch blijkt, dat we een schoonheidsbesef bezitten, dat in zijn volle werking zelfs boven het schoonste schoon der natuur uitgaat en naar een hooger schoon, gelijk onze beëindiging 't uitdrukt, naar een „hooger schoon dan Salmon ooit kon geven", grijpen doet. Er is alzoo met onderscheiden graden in die wereld van het Schoone te rekenen, en de hoogste graad van het Schoone wordt dan uitgedrukt door heerlijk. Tevens stelt deze klimming in het Schoone tegelijk de mogelijkheid van daling in graad, en zoo op die klimming als op die daling is onderscheidenlijk de aandacht te vestigen, nu we even op een wereld, waarover de vloek om der zonde wil uitging. Zoo staan we hier voor twee vragen. De eerste is, of de mensch in het paradijs bestemd was om tot hooger Schoon dan het Paradijs geven kon, op te klimmen; en de tweede, of zonde en vloek stoornis in het Schoone van deze wereld bracht, en zoo ja, welke dan hier de Katharsis, is; d. i. de genezing der toegelichte wonden.

Wat volkomen is kan zich ontplooiën, maar leent zich niet tot ontwikkeling. Dit geldt van al Gods deugden en eigenschappen, en zoo ook van de heerlijkheid, waarmee Hij zich bekleedt. In het Schoone is een excelsior denkbaar, het kan toenemen en winnen; in de heerlijkheid daarentegen is geen wasdom of toeneming, ze is wat ze is, en blijft dat eeuwiglijk. Dit hangt saam met het algemeene onderscheid tusschen deze beide en de toekomst. In deze beide deeling geeft de plant het beeld van alle leven: eerst het zaad, dan de kiem, daarna de halm en ten leste eerst de are. Ook in het Paradijs vinden we dit zoo aangegeven. Nog eer er van den val sprake was, reeds onmiddellijk na de schepping van den mensch, ontvangt deze van zijn God geen mindere roeping, dan om zich te vernieuwen, de aarde te vervullen en haar aan zich te onderwerpen, en wel zoo, dat de mensch heerschappij zou erlangen over al wat zich op de aarde of in de wateren bewoog. De paradijsstoestand is alzoo niet op eenmaal af voltooid. Ook al blijft het paradijs 's menschen deel, hij zal zich hebben te spannen, zijn sluimerende krachten te ontwikkelen, en zoo een hogere harmonie van al het geschapene in het leven te roepen, dan hij bij zijn schepping vond. Die trek van ontwikkeling en groei is den mensch ingeschapen, en spreekt zich reeds in zijn geboren worden als hulpeloos kindeke, om eerst allengs tot man te worden, op het nadrukkelijkst uit. Voor wat het schoone aangaat, bevond zich de eerste mensch in een schoonen lusthof, die alle nu nog aanwezig natuurschoon overtrof, maar tegelijk droeg de mensch een dorst naar nog hooger schoon in zich. Hoezeer hij geschapen was in het paradijs, lag toch zijn bestemming nog hooger, t. w. in het rijk der heerlijkheid, en het besef van die aanhoorigheid tot een nog hooger orde van leven sprak onmiddellijk. Als Henoch wordt weggenomen, is dit niet om verlies aan schoonheid te lijden, maar om, voor wat het schoone betreft, in nog rijker wereld van het schoone over te gaan. Er waren alzoo in het paradijs twee gegevens, enerzijds de schoone mensch in de schoone natuur, maar ook anderzijds in dien schoonen mensch een profetie van een nog hooger schoon, dat door den naam van heerlijk van het aardsche schoon wordt onderscheiden. Denken we ons nu een oogenblik, gelijk we bij een quacite als deze altoos doen moeten, dat de zonde niet ware uitbro-

ken, en de vloek geen wonde in dit aardsche schoon geslagen had, dan zouden we dus dezen toestand hebben gehad, 1°. dat het schoone van het paradijs in ongebroke glans schitterde, maar als een schoon van lagere orde; 2°. dat de mensch in het paradijs de vatbaarheid bezat om dit paradijs-schoon te genieten, maar dan met in zich den dorst naar een hooger schoon; en 3°. dat die volmaaktheid van het schoone niet in het paradijs maar bij God was, en dat de mensch, zonder te sterven, in die wereld van het volmaakte schoon zou zijn overgegaan. Iets wat daarom van zoo groot belang is, omdat de opvatting van de kunst er door wordt beheerscht. Van oudsher toch deed zich een richting gelden, die de hoogste kunst en het echte wezen der kunst daarin zocht, dat de mensch het natuurschoon nabootste; en dan nog wel niet eens het natuurschoon van het paradijs, maar wat er na den val aan schoonheid in de natuur overbleef. Maar even beslist is telkens, zoo dikwijls deze theorie in de nabootsing aan het woord kwam, door hooger kunstgevoel daartegen protest ingediend; en men behoeft slechts de muziek in de natuur in het ruischen van de beek, in het loeien van den wind, in het dreunen van den donder en in den sang van het vogelenheir te vergelijken met wat de toneerwereld aan den mensch in stem en muziek wist te ontkleunen, om aanstonds de onhoudbaarheid als bootste de kunst slechts de natuur na, helder in te zien. Met name bij de beeldende kunst en de schilderkunst moge de natuur aan de kunst onschatbare diensten bewijzen, en moge verwaarloosd der natuur zich altoos bitter wreken, toch gaat alle hooge kunst boven de natuur uit, en vindt haar oorsprong niet in de natuur, maar in den Schoonheidsdrang dien God den mensch inschiep.

Bij lagere ontwikkeling moge het aardsche schoon den mensch kunnen bevredigen, hoe meer de mensch zijn wezen ontplooit, des te meer begint de dorst naar een nog hooger genieting te spreken. Men voelt dit op het schoonst in de bede van Jezus: „Verheerlijk mij, o Vader, met de heerlijkheid die ik bij u had, eer de wereld was". Krachtens zijn menschwording behoorde Jezus gedurende de 33 jaren zijns levens tot deze orde der dingen. Hij genoot het schoone dat in deze wereld was overgebleven. Denk slechts dat Salomo in al zijn heerlijkheid niet bekleed was geweest gelijk één van die. Maar de dorst naar het hooger schoon was niet tot zwijgen te brengen. Reeds op Tabor genoot hij dit in zijn verheerlijking. Toch ging het weer onder in Gethsemane en op Golgotha. Maar eer hij den lijdensweg insloeg, drong hem de dorst naar heerlijkheid, om 't van den Vader af te bidden, dat hij weer in mocht gaan in hemelsche heerlijkheid. Nu is de woordenleus, om het aardsche schoon, het hemelsche heerlijk te noemen, niets dan een taal-onderscheiding. Of ge spreekt van 't schoone, 't verhevene, het majestueuse, of van het heerlijke, ge handelt van eenzelfde zaak, maar in verschillende graden. Het is al te gader afschijnsel van de majesteit Gods, maar de eene maal in flauwer, de andere maal in helderder schijnsel, en ten slotte in zijn volielading. Slechts doet de afzonderlijke benaming van „heerlijkheid" dienst, om ons wel te doen gevoelen, dat er niet slechts een klein verschil tusschen beide uitingen van het schoone bestaat, maar dat het schoone hier op aarde slechts in zwakken glans en op zwakken toon geeft te verstaan, wat de volielende schoonheid van het Heerlijke bij onzen God is. Even duidelijk spreekt Jezus dit uit bij de instelling van het Avondmaal, als hij betuigt niet meer van deze vrucht des wijnstoks te zullen drinken, totdat hij die nieuw zal drinken in het Koninkrijk zijns Vaders. En nog sterker komt dit uit in de teekening, die in de Openbaring ons gegeven wordt van het nieuwe Paradijs, als er staat dat er geen licht der zon meer zal zijn, noch afwisseling van dag en nacht, en dat er boomden des levens zullen zijn, die hun vrucht zullen geven in elke maand, alzoo twaalf maal elk jaar. Uitdrukkingen, die natuurlijk niet letterlijk zijn op te vatten, maar die dan toch strekken, om ons het denkbeeld te geven van een volielend natuurschoon op de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel, en om te doen uitkomen hoe dit toekomstige natuurschoon alle schoonheid van het paradijs, waarin God den mensch schiep, nog verre zal overtreffen. Ook wat ons bericht wordt over de verheerlijking van den mensch leidt tot gelijke uitkomst. Te midden van het natuurschoon in het eerste paradijs was er niets schooner dan de mensch zelf, in zijn gelast, in zijn lichaamsbouw, in geheel de uitdrukking

van zijn wezen. Toch betuigt de apostel ons, dat in de toekomst het schoone van den mensch tot nog veel hooger schoon zal opklimmen. Christus is nu in de heerlijkheid, voor wat zijn lichaam betreft. Reeds op Tabor had die heerlijkheid geblonken, en als Christus op den weg naar Damascus aan Paulus en op Pathmos aan Johannes verscheen, ontbreken aan den schrijver de woorden, om ons den indruk weer te geven, dien de aanblik van deze heerlijkheid van den Christus bij zijn verschijning op hem maakte. En nu wordt ons in stellige beoordingen aangezegd, dat in de opstanding der dooden ook het lichaam der zaligden tot die hogere schoonheid zich ontplooiën zal, en dat Christus „ons verderfelijk lichaam in heerlijkheid gelijk zal maken aan zijn verheerlijkt lichaam, door de kracht waarmee hij ook alle dingen aan zich zelf onderwerpen kan". Met het schoone waarmee de mensch geschapen werd, behoorde hij tot d' orde der dingen, gelijk die in het paradijs met zijn voorloper schoon was ingesteld; maar in de eeuwige toekomst zal hij bekleed zijn met een lichaam, dat in schoonheid het paradijs-schoon verre te boven gaat, en dat aansluit bij de orde der dingen gelijk ze in de heerlijkheid is. Johannes betuigt dan ook: „We zullen hem gelijk wezen, want we zullen hem zien gelijk hij is". Ware nu den mensch in het paradijs geen hooger schoonheidsbesef ingeschapen geweest, dan wat paste bij het schoone van het paradijs, zoo zou zijn besef in dit paradijs-schoon ten volle bevredigd zijn geweest. Maar zoo was het niet. In zich droeg de mensch van meet af de dorst, het voor gevoel van een nog veel hooger schoon; en het is juist hieruit, dat de kunst-aandrift in den mensch is opgekomen. Zijn kunst-aandrift kon er niet in berusten, om slechts na te bootsen wat hij zag en beleefde. Hij wilde boven het reële uit. En juist hieruit werd de kunst in haar edeler opvatting geboren.

Juist dit geloof aan een hooger schoon, dan deze aarde biedt, heeft intusschen bij anderen het denkbeeld gewekt om aan hetgeen deze bedeeft te aanschouwen geeft, alle schoon te ontzeggen. Vooral Plato ging hierin voor. Wat we in de natuur aanschouwden, was z. i. niet het wezenlijke, het werkelijke, maar slechts afdruksel van de ideeënwereld die bij God was, en wat we hier waarnamen was hiervan slechts een uiterst gebrekkige, eer leelijke dan schoone afdrak. Dit wekte tegenstand tegen het aardsche schoon en afkeer van de kunst, en niet verzwegen mag worden, dat in de oude Christelijke Kerk deze afkeer van de kunst naverkte, en dat na de Reformatie in puuristische kringen gelijke afkeer weer opkwam. Toch sproot dit laatste uit een geheel ander motief voort, dan Plato aangaf. Plato rekende niet met den val, terwijl bij de oudste Christenen en bij de Puriteinen juist dit geheel nieuwe element den blik op de wereld van het schoone bepaalde. Zelfs de ongehoovene kunstenaar kan niet loochenen, dat de natuur, hoe schoon ze ook zij, „gelichsam bedekt ist met Wundmulen, die den Mensch selbst von seinen Vorfahren im Kampf mit den Individuen um's Dasein davon getragen hat, denn nicht alle Wunden heilen ohne Narben"; wat kort saamgevat de erkenning inhoudt, dat het natuurschoon in en om den mensch bedekt is met wonden, die men nog herkennen kan, in zoover wonden vaak niet genezen zonder een litteken achter te laten. Nu vat de Schrift dit nog veel dieper op. Ze spreekt ons van een paradijs dat eens in schoonheid blonk, maar sinds verdween, en van een vloek die door de zonde en om der zonde wil over den mensch en over de natuur gekomen is. Al aanstonds in de verschijning van den mensch zelf spreekt dit overduidelijk. Er zijn ja nog schoone mannen en schoone vrouwen, maar ze komen slechts als uitzondering voor. Wie in gedachte de 1500 miljoen bewoners dezer aarde voor zijn verbeelding laat voorbijgaan, ontvingt veel meer een pijnlijken indruk van de gestalte waarin thans ons geslacht op deze aarde omwandelt. Er zijn de verdorvenen door eigen zonde, en er zijn die in hun lichaam nog de naderwerking van de zonde van vroegere geslachten ondragen. Geheele stammen in Afrika vooral, maar ook onder de Aziaten, hebben alle menschelijke schoon ingeboet, en zoo ge in een kerk of in een vergadering van menschen, waar ook, met eenige nauwkeurigheid de gelaatsuitdrukking der saamgekommenen nagaat, krijgt ge geen anderen indruk, dan dat het schoone in het algemeen genomen van ons is geweken. Bij het jonge kind is dat nog beter, en eenige jaren houdt dat betere nog aan; maar als de leeftijd klimt, neemt het al af, en wie ooit een

Bestjeshuis of gesticht voor oude mannen en vrouwen bezocht en zich dan afvroeg, waar is het paradijs-schoon gebleven, zou niet anders dan een indruk van teleurstelling met zich wegdragen. En toch, hierop vooral moet gelet, want de mensch is het hoofd-creatuur op aarde, en toen Adam en Eva vóór den val in het paradijs omwandelden, was er geen hooger natuurschoon dan van dien man en van die vrouw. Toch bleef het hier niet bij. De vloek, dien de zonde over deze wereld bracht, heeft niet alleen den mensch zelf aangegrepen, maar ook de wereld om hem heen. Reeds waren we op de woestijn, die in haar droeve dorheid het verlies van de schoonheid van het leven zoo welsprekend droef uitdrukt. Met onze duinen, en met een streek als de Veluwe, voor zoover ze onbewoond is, staat het niet anders. Machtig veel schoons is er nog in de natuur overgebleven, en de zon geeft nog altoos haar ongebroke schijnsel, haar glans en haar levenswarmte, maar telkens stuit ge, naast hetgeen u door schoonheid boeit, op versterking en verwoesting. Tot in de planten- en dierenwereld is deze versterking doorgedaan. De roos van Saron en de liliën, waarvan Jezus sprak, zijn nog altoos wonderschoon, maar er zijn ook onogelijke planten evenals menschen, wanstaltige, visschen en onogelijke dieren. Berggroepen mogen verheven zijn door de rotsformatie, maar hoe hooger ge komt, hoe meer de woestheid u aangrijpt. De natuur is op verre na niet meer wat ze in het paradijs was. Haar schoon is ingekrompen, is verflauwd, is enger dan eertijds beperkt, en schier op elk punt kunt ge de uitwerking van den vloek nawijzen. Zelfs in de wereld der geluiden en der tonen gaat dit door. Het brullen van den leeuw blaft indrukwekkend, de nachtegaal zingt schoon, maar hoe veel geluiden geven allerlei dieren niet uit, die u eer afschrikken; en zelfs het geratel van den donder, hoe indrukwekkend en verheven het ook zijn moge, het is niet schoon. Dit nu voelt de mensch, in wien het schoonheidsbesef nog krachtig genoeg werkt. Want wel is het zoo, dat ook het schoonheidsbesef in den mensch schade leed en verzwaakte, zoo zelfs dat de kunstzinn bij verreweg het grooter deel der menschheid nauwelijks meer meesprekt, maar iets er van bleef dan toch zelfs bij de massa nog over, zij 't ook veelal bedorven. En wat vooral hier moet opgemerkt, het heeft Gode behaagd, dien kunstzinn, dat schoonheidsbesef, dat in de meesten wegvloede, in enkele kringen van mannen en vrouwen van talent nog zoo krachtig te doen opleven, dat ze, als waren ze nog kinderen van het Paradijs, met hun eigen besef verre boven hetgeen de natuur aan schoonheid biedt, uitgaan.

We komen alzoo tot dit resultaat, dat er in het menschelijke schoonheidsbesef en in 's menschen kunstzinn tweerlei is, dat hem naar hooger doet grijpen, dan de natuur biedt. In de eerste plaats heeft hij dorst naar en voor gevoel van het hooger schoon, dat in de Heerlijkheid schittert, en dat hem, krachtens die aandrift, iets hogers en beters doet zoeken dan eenig creatuur in deze wereld hem geven kan. En in de tweede plaats, dat het schoone van onze eigen natuur en van onze wereld schade leed door den vloek, en dat dit den mensch naar het oorspronkelijk paradijs-schoon doet teruggrijpen. Komt uit dit tweerlei motief nu de kunst op, dan ziet ge duidelijk, dat een kunst die enkel wil nabootsen wat de natuur thans nog biedt, geen kunst in echten, hogeren zin is; dat de kunst weleer niet alleen boven het gebrekkige van het natuurschoon wil uitgaan, maar bovendien nog grijpt naar een nog hooger schoon dan zelfs het Paradijs bood, en dat alzoo edeler kunst een aandrift van God in den kunstenaar is, om ver boven het bestaande een hooger iets te tonen en te doen smaken, en die juist daardoor het edeler kunstgenot schenkt. Zelfs komt zoo eerst het begrip van ons kunnen in de kunst tot zijn volle recht. De mensch vindt zich met een dorst naar een hooger schoon geplaatst in een wereld die, hem slechts een lager orde van het schoone te zien en te beleefden geeft. Hieruit ontstaat een strijd tusschen wat in zijn geest hem drijft en de wereld waarin hij zich bevindt. Die wereld wil dien hogeren dorst in hem amoren, die edeler aandrift in hem tot zwijgen brengen, en juist hier gaat hij tegen in. Daartoe is een macht, is een vermogen onmisbaar, dat hem in staat stelt zijn innerlijke wereld over de uiterlijke wereld te doen triomfeeren. Kan de mensch dit? En nu toont de Kunstenaar zijn kunnen, en doet het, en schiep in vormen, tinten, tonen en actie een eigen wereld, waarin hij zich boven het bestaande verheft, en het bewijs levert, dat zijn innerlijke drang geen werk van verbeelding of versinning was, maar dat

hij reële krachten en vermogens bezit, om een hooger iets te realiseren, dan deze wereld den mensch biedt. Natuurlijk is hier alleen sprake van die ware kunstgaven, die in een scheppend kunstenaar schitteren. Achter hem aan komen dan de kunstenaars die het van hem door oefening leerden, om iets soortgelijks, van minder gehalte, te produceren. Achter dezen komen dan weer de muzikanten die spelen, de volksmuzikanten die boeiend spreken, de spelers voor vermaak die piano, orgel of viool hanteeren kunnen. En eindelijk, achter dezen, weer zij, die zelf niets produceren, noch ook zelf uitvoeren, maar althans de gave bezitten, om het kunstwerk te genieten en te waardeeren. Maar altoos blijft alleen een scheppend genie in den kunsttempel de hoogepriester; zijn de producenten van lagere orde hoogstens de priesters; en zijn al de overigen slechts de koorknappen en levieten, die het outer bedienen; en kring die zich bij toenemende volksoontwikkeling wel steeds uitbreidt, maar toch boven den rang van den koorknaap nooit uitkomt.

Zoo nu genomen is de kunstwereld een bezielende en verheffende verschijning in het menschelijk leven. Zoo toch ligt er in die wereld profetie van onsterfelijkheid, en van een rijke toekomst die ons wacht, en niet minder het getuigenis dat er buiten en boven deze wereld nog een ander iets bestaat, dat in adel-hoogheid ons aardsche leven zeer verre te boven gaat. Zelfs ligt er iets heiligs in, zoo dikwijls uit die kunstwereld een streven en pogen uitgaat, om de vervorming die de vloek aanbracht, te boven te komen, en al ware het slechts het paradijs-schoon terug te roepen. Natuurlijk zou dit veel sterker spreken, zoo wie in die wereld der kunst den toon aangaven, zich van het werk Gods in hun geest steeds helder bewust waren, hiervoor uitkwamen, en uit nooit eindigenden dank saam zich het doel voor oogen stelden, om in hun kunstwerk dien God te verheerlijken. Maar juist dit is vaak niet het geval. Een wezenlijk schoone vrouw ontving haar schoonheid, gelijk vanzelf spreekt, van haar God; maar toch ziet men telkens, dat zulk een vrouw deze schoonheid voor zich zelf rooft, er zelve trotsch op gaat, er zelve in wil schitteren, en niet zelden juist door haar schoonheid van haar God en zijn eere vervreemd wordt. En geheel ditzelfde neemt ge telkens in de kunstwereld waar. De toeijuching die haar talent ontmoet, schiep voor haar een verzoeking waarin ge haar telkens ziet bezwijken. Een wonderschoone zangeres heeft haar stem van haar God in haar schepping ontvangen, maar de wereld die haar hoort, denkt hier niet aan. Het is het publiek alleen om het hooren van dien prachtige klank te doen. En hoort het dien dan, dan jubelt men mee, dan offert men zijn goud, dan is men overdadig in lof, in toeijuching en in applaussement, en wordt heel de beschaaftde wereld door, de lof van zulk een wondere zangeres bezongen. Overal wil men haar hebben. Overal moet ze zingen. Men roept haar, zoo ze in Amerika geboren werd, naar Europa, en lukt ze, zoo ze een Europeesche is, naar Amerika. En onder dien lof bevestigd in haar zelve zoo vaak het teederder besef, en haar God wordt vergeten. We zeggen niet, dat dit altijd zoo is; er zijn ook hier uitzonderingen; maar dat het in den regel zoo gaat, kan moeijlijk geloofend worden. Van God komt ons alle kunst, dien naam waard. Ze is een gave van God niet alleen aan den kunstenaar, maar in hem aan ons geslacht geschonken. Doch het verheerlijken van den Naam des Heeren in de kunst is, meer zelfs dan vroeger, aan heel haar optreden vreemd. De kunstwereld sluit zich op in zichzelf, en daardoor maar al te vaak van God af. Maar zelfs dit mag er ons nooit toe verleiden, om over de kunst als zoodanig een verwerpend oordeel uit te spreken. Als verschijning in ons menschelijk leven blijft ze een genadegefte Gods, juist zoals we den zang van de nachtegaal hoogschatten, niet omdat de nachtegaal God bedoelt, maar omdat wie God kent weet, dat Hij alleen aan de nachtegaal dien wonderen slag ingaf.

„Groeien als de palmboom".

De rechtvaardige zal groeien als een palmboom, hij zal wasen als een cederboom op Libanon.
Psalm 92: 13.

Psalmisten en profeten zien telkens en telkens weer in de plantenwereld het beeld van ons menschelijk leven. Het dier is op zijn vijf punten voorovergedrukt, en de aap die recht op gaat of het paard dat stegeren wil, toont onnatuur. De boom daarentegen gaat rechtop. Hij verheft zich naar boven. En een plantsoen van veel rechtopstaande boommen tegelijk, gelijkt sterk op een verzameling van personen, die in orde geschild, naast en achter elkander staan,

Het eenige is, de boom kan niet gaan. Hij staat met zijn wortels niet op, maar in de aarde. De mensch heeft beiden, het recht op staan van den boom en het gaan van het dier; doch in de wereld om zich heen vindt de mensch die twee gescheiden. Het dier gaat, maar is neergebogen. De boom staat rechtop, maar gaat niet. En alleen wij menschen hebben beiden. Bij vergelijking ligt het daarom voor de hand, dat de mensch de eenmaal met den leeuw en de slang, maar evenzo een ander maal met de palm of ceder wordt vergeleken, en dat de beeldspraak, die hierin schuilt, ook op geestelijk erf uitkomt. Zoo nu neemt het ook de Psalmist, als hij jubelt, dat de rechtvaardige groeien zal als de palmboom en als de ceder op den Libanon.

Ceder en palmboom verschillen hierin, dat de ceder op den Libanon, d. i. hoog op het gebergte, wast, terwijl de palmboom meest op schiet uit de lagere vlakten, en soms tot 50 meter hoog zijn tot verheft. Meer nog dan de ceder drukt daarom de palmboom de geestelijke gestalte uit. Uit de diepte, uit de laagte komt de rechtvaardige op, en in de vlakten der nederigheid vertoont hij het wonder van zijn groei. De palm is een prachboom met sterk sprekkend karakter. Hij vertakt zich niet, maar schiet met slanken stam hoog op, al de littenken van zijn groei als in ringen om dien stam rijgend, en eerst in zijn top ontvouwt en ontplooft hij zich in een kroon van machtige bladeren, zet hij zijn bloem en draagt hij zijn vrucht. Het is een boom die wel uit de aarde opkomt, maar zich van de aarde naar omhoog wendt, niet om in een dom van loover zich te verbergen, maar om zich in heel zijn opwaartschen groei aan het oog te vertoonen, en eerst bij het naderen van de hoogte sieren zijn verborgen krachten uit te stellen en Gods zijn bloem en zijn vrucht op te dragen.

Lag het dus niet voor de hand, dat de vrome in Israël, die, anders dan wij, gedurigd den palmboom voor zich zag en zijn schoon bewonderen kon, in dien palmboom geestelijke beduidenis vond, en het van den rechtvaardige begreep dat hij als de palmboom te groeien had.

Voor ons spreekt dit minder sterk, omdat aan onze landbouw de palmboom vreemd is, en omdat hetgeen we er van te bewonderen kregen in onze palmkassen, zijn reusenstam niet anders te zien geeft dan in miniatuur. Bij de Schrift moet daarom altoos weer op de natuur van het land van Israël worden teruggegaan. Zoals onder Israël de palmboom groeide, zoo groeit ook onder ons de rechtvaardige. Vol karakter, uit die diepte, den hemel tegemoet, een plantinge Gods en niet der menschen.

Leg nu eerst nadruk op dat groeien zelf. De palmboom groeit. Hij blijft niet die hij was, maar gaat uit die diepte steeds omhoog. Alzo, een rechtvaardige, een kind van God, een verlosser des Heeren, die op dezelfde hoogte staan bleef, zou niet groeien als de palmboom. Zelfs rijst hij niet geestelijk groeien de zeer ernstige vraag, of wie zich als rechtvaardige voordoe wel een rechtvaardige is. De Psalmist zegt toch niet, dat de rechtvaardige moet groeien, maar dat hij groeit, en dat ge aan dit geestelijk groeien de waarachtig rechtvaardige herkent. En reeds dit eerste stent tot hoogen ernst. Immers maar al te vaak ziet ge u zelf in den spiegel van Gods Woord als gelijk aan uw beeld voor tien of zelfs meer jaren, en ontdekt ge ook in uw omgeving onder de belijders des Heeren een gelijk blijven, een op dezelfde hoogte blijven, dat verontstelt, er zijn heertelijke uitzonderingen. Wanneer ge na tien jaar scheiden een vriend en broeder terug ziet, kan het u te deurt vallen, dat ge u verkwijkt gevoelt door de aanmerkelijke verandering ten goede die ge in hem waarneemt; een verandering die dan zoo vaak u zelf beschamst. Dat was dan groei. Merkbaar groei. Groei die aanstonds in het oog springt. Maar zoo is het lang niet altijd. En vooral het is zoo zelden het groeien als de palmboom.

De palmboom immers teekent op zijn stam zelf door het vormen van een nieuwen ring elk jaar zijn nieuwen groei af. Ge kunt altoos zien en nameten, hoeveel de stam van een palmboom nu dit jaar weer omhoog is gegaan. Dat is het een jaar meer, het andere jaar minder, maar toch kunt ge wet uw handpalm zijn groei van elk jaar afmeten. En waar dit groeien bij andere boomstraks uit is, omdat ze niet hooger gaan, is het alsof 't bij den palmboom, die tot 50 meter hoog kan klimmen, en vaak over de 100 jaar oud wordt, steeds doorgaat.

En zoo nu moet het ook bij Gods kinderen wezen. Elk jaar een ring er bij. Elk jaar zoveel hooger geklommen. En een legelijk moet, als weer zijn geboortedag herdacht wordt, en zich rekenschap geven van wat hij opzichtoot; en een ander moet het aan u kunnen sien. Dan alleen en dan eerst groeit ge als de palmboom.

Doch de palmboom wordt onder het opgroeien niet met zijn loover omhangen en omklemd. Bij verweg de meeste boomsoorten is slechts den halven stam, terwijl de andere helft schuilt onder de takken, die met hun blad den anderen halven stam verbergen. Zoo is het zelfs bij den ceder. Alleen bij den palmboom niet. Diens stam komt van den grond af, tot waar zijn kroon begint, naakt en slank uit. Het is zoo, er zijn ook palmsoorten, die anders groeien en zelfs takken uitspreiden, maar in Israël en bij de karakteristieke typische palmboom is het zoo niet. Die toont zijn stam geheel, ten voeten niet alleen uit, maar ook tot in de hoogte. Ge ziet aan dien palmboom den stam geheel voor oogen, hoe hoog hij ook opgaat. Er spreekt in dien palmboom klaarheid, waarheid en oprechtheid. Hij toont zich gelijk bij is. Er is geen bemanteling en geen omsluiting. Zoo als hij daar staat, zoo is hij.

Hierin ligt voor den rechtvaardige het protest tegen allen vromen schijn. De wereld moet hem zien kunnen gelijk bij is. Hij moet als een getuige van en voor zijn God zich in klaren eenvoud vertoonen. Zijn karakter moet uitkomen. Er moet niets in hem zijn, dat schuilt of zich verbijgt. Hij moet een plantinge Gods zijn in het midden van ons verdraaid en verkeerd geslacht. Opschietend uit een kale vlakke die niets aanbiedt, en zoo, onverstoordbaar rustig naar boven gaande, om eerst omhoog in blad en bloem zijn kroon te doen schitteren, moet hij den indruk maken niet een eigen kweekling, noch een kweekling van menschen, maar een kweekling en planting van zijn God te zijn. Toch mag het hem niet om den stam, maar moet het hem om zijn kroon te doen zijn. Het moet alles op de kroon uitloopen. Bloem en vrucht moet de uitkomst zijn, en niet die bloem en die vrucht moet hij zich niet naar den mensch, maar naar zijn God keeren. Hem, zijn God, de eere, en Hem alleen.

Uit de diepte, niet uit de hoogte groeit de palmboom op. De plaats zijner eere is in

de woestijn. Wat voor den rechtvaardige zeggen wil, dat in nederigheid kracht moet worden gezocht, en dat alle hoogheid zijn wadom ten onder houdt of verstoort. Een afvalen in de vlakten, indringen in de diepte met zijn wortels, en dan uit die diepte omhoog gaan, zijn God tegemoet.

In bosch en woud vindt ge den palmboom niet vereenigd. Hij is nooit het type van het gewone, gemeene menschenleven. De palmboom is altoos een uitzondering op het gemeene en gewone. In kleine groepen vereenigd, blijft de palmboom altoos in isolement zijn kracht zoeken. Hij is iets eigens, iets op zich zelf, iets met een eigen wereld, en nooit in de menigte van boomsoorten, gelijk een woud dit vertoont, opgaande. En zoo ook is de rechtvaardige in deze wereld. Een stad, een land van enkel rechtvaardigen vindt ge nergens. De rechtvaardigen vormen altoos kleine groepen, die iets op zichzelf, iets eigens vertoonen, en juist hierdoor zoo sterk doen uitkomen, dat hun wadom niet van beneden maar van boven is, niet uit de wereld, maar uit God.

En ook dit is aan den palmboom en den rechtvaardige gemeen, dat van beide het *pressu u-berior* geldt; wat zeggen wil, dat se te rijker in vrucht zijn, hoe meer gewicht er aan wordt gebangen. Schiet de palmboom geheel vrij op, dan schiet hij vaak te snel omhoog en dan mindert zijn vrucht. Vandaar dat men dan in het Oosten vaak boven aan den stam zware wichten hangt, om den groei te temperen en de vrucht te overvloediger te doen worden.

En niet anders immers doet de hemelsche Landman met den rechtvaardige. Geen rechtvaardige of hij kent den druk van het lijden, van den tegenspoed, van den smaad, van de pijn des levens te midden van een geslacht dat zijn God vergeet, zoo niet verloochent. En dit gewicht van het lijden is hem noodig. Anders schiet zijn vrucht te kort. Het is zoals de apostel het zegt: „Juist die verdrukking werkt een uitnemend gewicht der heerlijkheid.“ (2 Cor. 4: 17) In de natuur, zegt onze Belijdenis, openbaart God ons als in kleine lettertjes de geestelijke dingen. En zoo is het ook met den palmboom. Aan niets beter dan aan dezen prachboom in het plantelijk kunt ge beide, en uw eigen groei en de zuiverheid van uw groei afmeten, waarin ook hij vrucht hebt te dragen ter heerlijkheid van uw God.

PRO REGE

DOOR
DR. A. KUYPER.

De termijn voor intekening op een premie-exemplaar van Pro Rege verstreekt. Toch bereiken ons nog telkens aanvragen. Met het oog hierop, stellen wij de intekening, en nu voor het laatst, nogmaals open en wel tot 15 November 1910. Wie nog een premie-exemplaar wensch, geve zich dus thans onverwijld op.

Gelijk men weet, kan elk abonnent niet alleen voor zichzelf, maar ook voor twee van zijn medelezers intekenen, mits hij hun namen opgeve. Het premie-exemplaar kost slechts de helft van wat het werk in den Boekhandel kosten zal. De betaling geschiedt door wie inteekeent in zes termijnen, elk van f 1.25 per ex. Desgewenscht is de Administratie van „De Heraut“ bereid te beschikken over het verschuldigd bedrag, maar dan wordt dit bedrag verhoogd met 6 cents voor dispositiekosten. Kwitantie over de eerste kwartaalsbetaling zal dezer dagen worden aangeboden.

Het eerste deel verschijnt in de eerste week van Januari, en voorts wordt telkens na 2 kwartalen aan de intekenaren een deel van het premiewerk franco toegezonden. Alleen de abonneuten in Ned.-Indië of in het buitenland zullen per deel f 0.50 voor verzendingskosten moeten vergoeden.

Abonneuten op ons blad, die voorts nog van deze aanbieding gebruik willen maken, zullen zich dus moeten haasten, en per keurende post, in elk geval vóór 15 dezer, het aan dit nu gehechte intekenbiljet, ingevuld en ondertekend terugzenden.

De Administratie van „De Heraut“.
Amsterdam, Nov. 1910.

Amsterdam, 11 November.

Het „Dordtsche Kerkeschandaal“, gelijk men het genoemd heeft, heeft opnieuw getoond, hoe droef de toestanden zijn op kerkelijk gebied in het Hervormd genootschap.

Het modernisme spant in den jongsten tijd bijzonder zijn krachten in, om het verloren terrein te herwinnen. Waar de Gereformeerden de macht in handen hebben, wordt met behulp van de ethisch-irrenischen het kiescollege omgezet. En zoo wil men trachten ook in den Kerkeraad en onder de predikanten weer mannen gekozen te krijgen, die lijfrecht tegenover de belijdenis der Kerk staan.

Te Dordrecht, waar jarenlang de orthodoxie de overhand had, gelukte dese toelag en als eerste vrucht van de omsetting van het kiescollege volgde de beroeping van Da. Zillinger Molenaar, die zijn moderne gevoelens niet onder stoelen of banken steekt. Elke poging om dit beroep gecasseerd te krijgen, mislukte. De kerkelijke besturen verklaarden de beroeping wettig en de aanklachten tegen Da. Zillinger Molenaar ongegrond. De bevestiging moest doorgaan en volgens de kerkelijke orde moest Da. Keller, de jongste predikant te Dordrecht, als bevestigter optreden.

Niettegenstaande Da. Keller verzocht

werd de bevestiging aan een modernen collega over te laten, werd dit door hem geweigerd. Blijkbaar was het zijn doel, om openlijk te laten uitkomen, dat een modern predikant in de Hervormde Kerk geen wettig recht heeft, om als prediker op te treden. Daarom las hij het officiële bevestigingsformulier voor met de daarin gestelde vragen. Da. Zillinger Molenaar antwoordde daarop wel met het gebruikelijke ja, maar trachtte aan de mogelijkheid te ontkomen door er terstond op te laten volgen, dat hij dit ja opvatte in den zin van de bekende proponentenformule door de Hervormde Synode vastgesteld. Da. Keller verklaarde daarop, dat de bevestiging niet kon doorgaan, omdat door den te bevestigen dienaar een ontwijfend antwoord was gegeven; de beslissing over den verdere loop der zaken moest aan den Kerkeraad worden overgelaten. De Kerkeraad schijnt thans besloten te hebben, dat een nieuwe bevestiging niet noodig was en Da. Zillinger Molenaar heeft zijn intrede gedaan.

Dat de liberale pers zich gehaast heeft om deze feiten in een zeer gekleurd licht mee te deelen, spreekt van zelf en evenzo dat de verantwoordelijke onder de modernen groot is. Maar of deze feiten recht geven aan Da. Wagenaar van Rotterdam, om te spreken van het „schandelijke Dordtsche melodrama“ en van het „weezinwekkende spektakel van dezen kerkelijken hansworst“, waarmede Da. Keller is bedoeld, moge ieder beoordeelen. Da. Keller heeft zeker in zijn prediking vóór de bevestiging zich over allerlei eigenaardige toestanden in de Hervormde Kerk te Dordrecht op weinig betamelijke wijze uitgelaten en daarbij over personen uitdrukkingen gebruikt, die volkomen terecht ergernis hebben gegeven. Maar de toespraak op het kerkieke oogenblik tot Da. Zillinger Molenaar zelf gehouden, was noch persoonlijk-krenkend noch onwaardig. Volgens het verslag in de *Dordtsche Courant* zeide hij ongeveer:

U omschrijft het antwoord, dat het formulier op de gestelde vragen geeft. Ik wensch mij echter aan het formulier te houden. Laten we eerlijk zijn, we doen hier geen proponentexamen. Thans hoort hier een: ja, ik van ganser harte.

Gemeente, dat da. Zillinger Molenaar dat niet antwoordt, is onze zonde, de zonde van onze opleiding aan de Hooge Scholen. Wat dat betreft, heb ik echter meer beslist onderwijze gehad, dan da. Zillinger Molenaar. Wat is de zaak? Waarom ontwijkt hij? Omdat hij zegt, anders lieg ik. Dat respecteer ik in hem, dat is oprecht. Waardoor komt, dat een leeraar bezwaar heeft, zonder omschrijving te antwoorden? Door onze zonden en die der vadersen, door die der gemeente en der professoren aan de Hooge Scholen, die van Gods Woord maken een menschenwoord.

De boeken van Mozes zijn niet van Mozes, de brieven van Paulus zijn niet alle van hem; de eerste is van die de tweede van een ander, de derde weer van een ander. De Godheid van Jezus Christus wordt geloofd. Dat is onze zonde en het gevolg ervan, dat wij verkeerd zijn onderwezen aan de Hooge Scholen. Daarom begrijpen we, dat da. Zillinger Molenaar bezwaar maakt.

Het heele Vaderland weet, dat, als hij had gezegd: ja ik van ganser harte, dat hij dat had gelogen en daarom prijs ik hem, dat hij dat niet gedaan heeft.

Alleen, heel de kracht van dit protest werd verzwakt door wat hij er op volgen liet:

Wat de kerkeraad nu zal doen, ik weet het niet, doch ik zal me er aan onderwerpen, mijn stem er niet tegen laten hooren, dat is alles voor mijn rekening. Maar nu het duidelijk is, dat da. Zillinger Molenaar niet onomwonden ja kan zeggen, stel ik voor de zaak over te laten aan den kerkeraad en de hoogere besturen. Wat het geld betreft, dat sult gij wel niet derven, Zillinger Molenaar is Klerik. Mocht het noodig zijn, dan zal ik het Ministerie van predikanten vragen, van nu af uw geld te doen ingaan, meer kan ik niet doen, ik sta niet vrij. Ik sluit nu de bevestiging.

Indien we tegen deze actie bezwaar hebben, dan is het niet dat Da. Keller openlijk voor heel de gemeente wilde aantoonen, waarom hij dezen modernen predikant niet bevestigen mocht, maar dat hij ten slotte verklaarde, zich te zullen onderwerpen aan de beslissing der hoogere besturen en dat zelfs zonder daartegen een protest te laten uitgaan. Daardoor werd heel deze actie, het is niet te sterk uitgedrukt, een *schijnvertooning*. Was er werkelijk geloofsmoed geweest, om liever alles op het spel te zetten dan toe te laten, dat een modern predikant de gemeente van Dordrecht met zijn dwaalleer vergiftigen kwam, zoo zou deze actie eerbied hebben afgedwongen. Thans maakt ze den indruk, alsof Luther wel de banbullen van den Paus verbrand had, maar tegelijk had verklaard, aan de „beslissing van den Paus“ zich te zullen onderwerpen. Er was schijn van getrouwheid, maar de ware trouw ontbrak.

Van meer dan een zijde werd ons gevraagd, waarom we dusver niet hebben geantwoord op hetgeen Dr. de Hartog op den protestavond te Amsterdam gehouden, tegen ons heeft aangevoerd.

Hierop zij het volgende geantwoord. Vooreerst dat Dr. de Hartog wel aan twee onzer redacteurs een introductie zond om deze protestvergadering bij te wonen, maar dat beide heeren verhindert waren door ambtsbezigheden om van deze uitnodiging gebruik te maken. Bovendien zou het bijwonen dezer vergadering geen het minste nut hebben gehad, daar van een publiek debat geen sprake was. Dr. de Hartog zou alleen het woord hebben; weering van zijn beweringen was dus buiten gesloten.

En in de tweede plaats heeft polemiek met Dr. de Hartog wel geleerd, hoe uiterst moeilijk het is, met hem van gedachte

te wisselen. Zelfs wanneer men letterlijk zijn eigen woorden aanhaalt en daarop de conclusie bouwt, heet het toch, dat men hem verkeerd begrijpt en hem in een valsch daglicht stelt. Hoe zou het dan mogelijk wezen debat te voeren naar aanleiding van een verslag in een of ander persorgaan? Dr. de Hartog zou eenvoudig verklaren, dat de reporter hem verkeerd had begrepen of onjuist zijn gevoelens had weergegeven. We wachten daarom rustig af, dat we een officieel verslag krijgen, door Dr. de Hartog zelf als juist erkend en waarop we bij onze repliek afgaan kunnen. Zoodra dat verschijnt, zullen we antwoorden.

Komen we thans tot de vraag, hoe de mogelijkheid, waarvoor Artikel 171 ons plaatst, kan worden opgelost, zoo dient hier natuurlijk wel te worden onderscheiden.

Wat het onrecht betreft *onze Kerken* aangedaan, zoo schuilt dit onrecht niet zozeer in Artikel 171 zelf, gelijk we hebben aangetoond, maar veel meer in de rechterlijke uitspraken en in de uitvoering door de Overheid aan Artikel 171 gegeven.

De bepaling van Artikel 171 alinea 4, dat de Regeering aan de bestaande gezindheden de rijksstractementen in 1815 uitgekeerd, blijvend *verschert*, kan zeker geen onrecht tegenover de Gereformeerde Kerken worden genoemd. Indien de rechterlijke macht bij de processen in en na 1886, gevoerd beslist had, dat *onze* Gereformeerde Kerken de wettige voortzetting waren van de in 1815 bestaande Gereformeerde gezindheid, dan zou de Regeering juist krachtens Artikel 171, aan ons deze rijksstractementen hebben moeten uitkeeren. Dat dit niet geschiedde, ligt noch aan Artikel 171 noch aan de Regeering, die door de rechterlijke beslissing gebonden werd, maar aan de *rechtbank* alleen.

Anders staat het natuurlijk met de subsidie, die de Regeering krachtens alinea 6 van artikel 171 aan de Kerken kan uitkeeren. Hier is het zeker een stultende onbillijkheid, dat de Regeering, die deze subsidie uit de Landspenningen neemt, wel alle andere Kerken, enkele kleinere secten uitgezonderd, subsidieert, maar alleen de Gereformeerde Kerken niet. Ook hieraan ligt de schuld echter niet zozeer bij Art. 171 zelf, dat o. i. bij een eenzijdig welwillende interpretatie de mogelijkheid van zulk een subsidieering niet buitensluit, maar bij de Regeering, die van deze mogelijkheid voor onze Kerken geen gebruik maakt.

Om dit dubbel onrecht goed te maken, zou wijziging van Artikel 171 dus niet noodzakelijk wezen. Wat de vrijwillige subsidieering betreft, zou de Regeering reeds thans aan de Staten-Generaal het voorstel kunnen doen, om ook de Gereformeerde Kerken op de lijst der gesubsidieerde Kerken op te nemen. En wat de verplichte rijksstractementen betreft, zou een veranderde jurisprudentie onzer rechtbanken de Regeering zelfs kunnen dwingen om deze rijksstractementen aan onze predikanten uit te keeren.

Het is dus niet juist te zeggen, dat het onrecht ons aangedaan in Artikel 171 zit, of uit Artikel 171 voortvloeit. Artikel 171 zelf heeft, in strikten zin genomen, met dit onrecht zelfs niets te maken.

Toch leidt men hieruit niet af, dat we voor herstel van het onrecht onze Kerken aangedaan, wijziging van Artikel 171 van geen belang zouden achten. De hoofdfout van de geheele bestaande regeling schuilt hierin, dat de Wetgever van 1815 alleen gerekend heeft met de „bestaande gezindheden“, maar de mogelijkheid niet voorden heeft, dat in deze „bestaande gezindheden“ scheuring kon ontstaan. Aangezien de bepaling in Artikel 171 rust op zekere historische rechten van de destijds bestaande gezindheden, volgt daaruit zeker, dat een *nieuwe* gezindheid, d. w. z. een nieuwe religieuze gemeenschap, die na 1815 ontstaan is, op deze rijksstractementen geen aanspraak kan doen gelden. Maar geheel anders staat natuurlijk de zaak, wanneer een in 1815 bestaande gezindheid, die destijds nog één geheel vormde, zich later splitst in verschillende kerken of kerkgenootschappen, zoals dit met de „Gereformeerde gezindheid“ het geval is geweest. Men vergeet hierbij toch niet, dat met de „Gereformeerde gezindheid“ niet bedoeld kan zijn het Nederlandsch Hervormde Kerkgenootschap, dat als zodanig eerst in 1816 is ontstaan en niet door de Gereformeerde Kerken zelf is opgericht, maar door den Koning, zonder eenig recht daartoe of aan de Grondwet of aan het Statuut der Kerk te ontleenen, aan de Gereformeerde Kerken is opgelegd. In 1815 toen de Grondwet gemaakt is, was er van dit Hervormde Kerkgenootschap nog geen sprake, want de Gereformeerde gezindheid bestond toen nog uit de Gereformeerde Kerken, saam verbonden in kerkverband door de Gereformeerde belijdenis en levende naar de Dordtsche Kerkenorde. Waar nu later een deel dezer Gereformeerde Kerken zich van het „Hervormd Kerkgenootschap“ hebben losgemaakt, hebben ze daarom zeker niet opgehouden deel uit te maken van de „Gereformeerde gezindheid“. Had de rechtbank dit erkend, zoo zou er voor de Overheid geen reden zijn, om tusschenbeide te komen. Nu echter telkens bleek, dat de rechtbank, door onjuiste motieven geleid, het Hervormde Kerkgenootschap niettegenstaande zijn onwettigen oorsprong toch als de eenige wettige vertegenwoordiger der in 1815 bestaande Gereformeerde gezindheid beschouwde, behoort de Overheid een regeling vast te stellen, waardoor aan dit onrecht een einde wordt gemaakt. Of zulk een regeling, hoe het bij splitsing in bestaande gezindheid gaan zal, in Art. 171 der Grondwet zelf moet worden opgenomen, dan wel door den Grondwetgever aan den gewonen wetgever moet worden opgedragen, is voor ons een zaak van toekomstig belang.

Hoofdsak is, dat er een *rechtsregeling* komt. Juist het ontbreken van een *rechtsregeling* is oorzaak van al de moeilijkheid, waarmede we tobben.

Hetzelfde geldt ten deele evenzeer van de *vrije subsidie*, waartoe Artikel 171 de mogelijkheid openstelt. Dr. A. Kuyper heeft reeds in 1874 met sprekende cijfers aangetoond, hoe bij de verlening dezer subsidie elke vaste regel tot dusver heeft ontbroken en pure willekeur heeft geheerscht. Ook hier school de fout daarin, dat de Grondwet alles aan de Regeering overliet en deze daarom, behoudens de goedkeuring der Staten-Generaal, bij 't verlenen dezer subsidie vrij spel had. Wil men in Artikel 171 deze vrije subsidie behouden, dan is dus in de eerste plaats noodig, dat aan deze willekeur een einde worde gemaakt en ook hier door den wetgever vaste regelen worden gesteld.

Op deze wijze zou aan het onrecht onze Kerken aangedaan, voor een deel een einde kunnen worden gemaakt. Dat de Overheid, waar twee kerkengroepen zich aandienen als wettige vertegenwoordigers van een „bepaalde gezindheid“, moeilijk een beslissing kan geven, welke de ware representant is, geven we toe. Gold het dan ook de vraag in het algemeen, bij de wet regelen vast te stellen, welke groep bij scheuring in een kerk recht heeft op den naam, de *bestanden*, enz. zoo zou de Overheid hierover moeilijk uitspraak kunnen doen, en moet de beslissing daarom wel aan den rechter worden overgelaten. Maar hier gaat het niet om de particuliere bezittingen en eigendommen van een bepaalde Kerk, waarop twee partijen aanspraak maken, maar om de uitvoering eener verplichting, die de Overheid zelf op zich nam en in Artikel 171 der Grondwet vastgelegd heeft. Waar nu sinds 1815 althans één der toen bestaande gezindheden zich gesplitst heeft in twee kerkengroepen, daar heeft de Overheid niet alleen het volste recht, maar ook den *plicht*, om te bepalen, hoe de erfenis zal worden verdeeld.

Intusschen vergeet men niet, dat al zou lange dezen weg tot op zekere hoogte rechtsherstel voor *onze Kerken* kunnen verkregen worden, daardoor tegelijk de *finantieele band tusschen Staat en Kerk* zou versterkt worden. Niet alleen, dat hierin voor onze eigen Kerken op den duur een gevaar zou kunnen schillen, maar tegelijk zou daardoor bestendigd worden de macht der Synodale organisatie in de Hervormde Kerk, die juist door deze Staatssubsidie in stand wordt gehouden. En waar het geestelijk belang van ons volk ons zwaarder moet wegen dan ons eigen finantieel voordeel, hebben we in de eerste plaats van de Regeering te vragen, dat Artikel 171 zoo worde gewijzigd, dat deze finantieele afhankelijkheid der Kerk ophefde. Of kapitaliseering der thans geschenken subsidie hietoe veel zal bijdragen, mag worden betwijfeld, wanneer de Regeering althans niet tegelijk afdoende maatregelen neemt om de plaatselijke kerken in de zelfstandigheid van haar beheer tegenover Synodale willekeur te beschermen. Hier ligt zeker een der lastigste vraagstukken op politiek gebied, en of een afdoende oplossing mogelijk zal wezen, die tegelijk op een meerderheid in de Staten-Generaal rekenen kan, betwijfelen we.

Toch mag de bestaande toestand daarom niet worden bestendigd, omdat een Overheid, die de Christelijke beginselen belijdt, niet door haar subsidie de prediking van allerlei ongelooft in stand mag houden. Men heeft zich voor deze Staatssubsidie wel op Art. XXXVI onzer Belijdenis beroepen, omdat daar als plicht aan de Overheid wordt voorgedragen, dat zij den *kerkendienst moet onderhouden*. Maar zelfs indien hiermede bedoeld was, dat de Overheid de tractementen der predikanten moest uitbetalen uit de Landspenningen, dan zou hieruit zeker niet volgen, dat de thans bestaande Staatssubsidie in overeenstemming was met dit stuk onzer Belijdenis. Die Belijdenis toch gaat uit van de gedachte, dat de Overheid den waren goddienst zal beschermen en handhaven, maar den valschen goddienst zal uitroeien en te niet doen, voorzover dit in haar vermogen staat. Op grond van Artikel XXXVI te vragen, dat de Overheid allerlei prediking van dwaling, bijgevoel en ongelooft zal steunen, toont, dat men van de bedoeling van Artikel XXXVI niets begrijpt. Niets vloekt juist meer met de grondgedachte van Artikel XXXVI dan de wijze, waarop de Overheid thans deze subsidie uitkeert.

Een Overheid, die zelve professie doet van de *Gereformeerde belijdenis*, kan voort de finantieele belangen der „ware“ Kerk zorgdragen, ook al heeft de historie wel geleerd, dat deze finantieele hulp *altijd* de zelfstandigheid der Kerk bedreigt. Maar een Overheid, die neutraal staat tegenover de verschillende „gezinsheden“, die geen keur heeft om de „ware“ van de „valsche“ religie te onderscheiden, moet juist daarom te meer van alle finantieele zorg voor de Kerken zich onthouden, opdat ze niet zijdelings de *valsche* tegenover de *ware* religie steune.

Wel heeft men hiertegenover aangevoerd, dat de Overheid toch belang heeft bij de religie in het algemeen, omdat zij aan der hechtste grondslagen is van het Staatsgezag en de sedelijkheid zonder de religie onder het volk geen stand kan houden; ook heeft men er op gewezen, dat de Overheid evenzo het *onderwijs*, de *kunst*, de *wetenschap*, de *stichtingen van barmhartigheid* enz. finantieel steunt, zonder naar bepaalde richting of geloofsbelijdenis te vragen, alleen omdat met dit alles volksbelangen gemoeid zijn, die de Overheid heeft te behartigen; en op dien grond heeft men gevraagd, waarom de Overheid dan ook de verschillende Kerken, wier doel het is de religie te bevorderen, niet finantieel zou mogen steunen; maar deze redeneering gaat niet op.

Als de Overheid de bijzondere scholen subsidieert, dan geschiedt dit, omdat het

onderwijs zelf enz., kortom gelijk is en of dit onderwijs wordt. De verschillen formeel, en geven, blijft van de ouders en de Overheid maken. Ze su gereformeerde, maar ze sub op deze scholen dat zij voor de Precies eende de Overheid i barmhartighel krankzinnigen heid mag z schap los daarom de stichten fig rationeel; ze roomsche, pr verpleging al omdat op deze krankzinnigen.

Geheel ande de Kerken, belijdenis is hie dat aan het inst geeft, maar is tuut zelf opko ander doel, dan vorm aan te k en er blijft n held dus geen re steun deze en laadt daarm held voor dese te meer, omdat een waarlijk kr wordt, de kee willig is in h omgekeerd, was of de prediking meente ingaat, Indien de Over het gemeen ste predikanten te b tig ook die kerke leven reeds lan predikanten, die gemeente ingaa belaug der relig zich hier van onthoude.

Het is hierm als met de pol dagbladpers. O Overheid zeker ontwikkeling sta verband. Zonder er geen politiek En zonder een d opinie leidt, k van oordeel. In richtingen nu m rechtstreeks ingri tieke actie en de corrupte staten heldsmacht gebi paalde partij, o kunstmatig de o om een bepaalde te doen vinden. *Arden* de politie evenmin zou het Overheid, om ha nu aan alle poli dagbladen steun schatst, omdat der natie een „vo Overheid die aan een jaarlijkse t menten giag beta socialistische pers het dat de Over religie een „volk meuten uitkeert i of predikers, die van den kansel v kan hier niet an *elken finantieel*

Daarom is er o mogelijk, dan dat van den Staat Juist in het belang

T.
I. SCHEURKALEND
Tractaatgenootschap
F. P. d' Huy, Midd

MARTHA SCHEURKA
voordeele van de M.
Breda te Rotterdam
In moede herftu
rood dort romergo
menschen, die even
knorrige buien en
jaarsdagen met hun
talldag tinschen so
wekkende onweder.

Haarden werden ge
zij hun somerzue
trekken weer getrod
minachtend neerlijk
gedoe der, in hun o
tie van petroleum-
En dat alles wak
naderenden winter
jaar.

Doet het ook bij
daarom nu reeds zo
uleuwe scheurkalede
t Zijn ons zulke wel
lijke Scheurkalenders.
Zij kwamen van E
levenskrachtig Metho
Maar ook ten on
piaren van de soort
de omgeving, dat e
meer aan is.

En ook zijn er o
belasting met method
spoor zelfs meer is te
t Zijn ons zulke wi
telijke Scheurkalender
Wij geven hun ee
kamer en zij zijn e